

Motorlu Araçlara İlişkin BM/AEK Regülasyonlarının ve AB Yönetmeliklerinin Mevzuattaki Yeri, Önemi ve Sıkıntılar

Ali Çağlar ÖNÇAĞ¹, Elif KESKİN²

ÖZET

Motorlu araçlarda kullanılan yedek parçalar ve trafik güvenliği arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. Araçlara takılan parçaların teknik kural ve mevzuatlara uygunlukları ve söz konusu mevzuatın anlaşılmasıyla ilgili sıkıntıların bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle Otomotiv Sanyinde halihazırda üretimi yapılan ve ithali yapılan ürünlerde uygunsuzluklara rastlanıldığı görülmektedir. Bu makale standart, direktif ve regülasyonlara ilişkin kavram kargaşalarını gidermekte ve teknik mevzuatın anlaşılmasına yardımcı olarak trafikte güvenliğin artırılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

1. GİRİŞ

Motorlu Araçların Tip onayına uygun olması sadece araç sıfır km alındığında değil aynı zamanda servis ve bakımlar sonrasında da önem arz etmektedir. Servis ve bakım sonrası araca, tip onay dışına çıkaracak parçaların takılması çevre açısından negatif etki yaratabileceği gibi, yolcu ve yaya emniyeti açısından da risk oluşturmaktadır. Dolayısıyla araca takılacak olan parçaların başta Karayolları Trafik Kanunu olmak

üzere ilgili mevzuata uygun olması gerekmektedir. Konuyla ilgili Mevzuatı bilmek ve buna uygun hareket etmek hem toplu ulaşım gerçekleştiren kurum ve kuruluşlar tarafından hem de hususi ve ticari araç sahipleri tarafından azami dikkat edilmesi gereken bir konu olmaktadır.

2. MOTORLU ARAÇLARA İLİŞKİN BM/AEK REGÜLASYONLARININ VE AB YÖNETMELİKLERİNİN MEVZUATTAKİ YERİ VE ÖNEMİ

13/10/1983 tarihli 18195 sayılı Resmi gazetede yayımlanan 2918 sayılı “Karayolları Trafik Kanunu” madde 29’da “Araçların yapım ve kullanma bakımından kara yolu yapısına ve trafik güvenliğine uyması zorunludur. Yapım safhasında, araçların Tip Onayı Yönetmeliği ile buna bağlı diğer yönetmeliklerin çıkarılmasına Sany ve Ticaret Bakanlığı yetkilidir. Tip Onayı Yönetmeliği ve buna bağlı diğer yönetmelikler, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının görüşü alınarak Sany ve Ticaret Bakanlığınca düzenlenir.” hükmü yer almaktadır [1]. Maddede Araçların tip onayına ilişkin doğrudan bir zorunluluk getirilmemekle birlikte 28 Haziran 2009 tarihli ve 27272 sayılı Resmi gazetede Motorlu Araçlar ve Römorkları Tip Onay Yönetmeliği’nde (2007/46/AT) (MARTOY) 2. maddede Karayol-

ları Trafik Kanunu’nun 29. maddesi dayanak olarak açıkça gösterilmektedir [2].

Trafiğe çıkan araçların MARTOY’a ve MARTOY eklerinde belirtilmekte olan AB direktif veya BM-AEK regülasyonlarına uygun olması gerekmektedir. Söz konusu zorunluluk yine madde 2a’da 29/6/2001 tarihli ve 4703 sayılı Ürönlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanunun 4.üncü maddesi dayanak gösterilerek ifade edilmektedir.

Ayrıca yukarıda atıfta bulunulan 26/06/2001 tarihinde kabul edilen 11/07/2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 4703 sayılı Ürönlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun’un 5. maddesinde:

“Piyasaya arz edilecek yeni ürünlerin ilgili teknik düzenlemeye uygun olması zorunludur. Bu hüküm, kullanılmış olmakla birlikte değişiklik yapılarak piyasaya tekrar arz edilmesi hedeflenen ürünler ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler dışındaki ülkelerden ithal edilen eski ve kullanılmış ürönlere de uygulanır.”

“Üretici, piyasaya sadece güvenli ürünleri arz etmek zorundadır. Teknik düzenlemelere uygun ürünlerin güvenli olduğu kabul edilir. Teknik düzenleme-

nin bulunmadığı hallerde, ürünün güvenli olup olmadığı; ulusal veya uluslararası standartlara; bunların olmaması halinde ise söz konusu sektördeki iyi uygulama kodu veya bilim ve teknoloji düzeyi veya tüketicinin güvenliğe ilişkin makul beklentisi dikkate alınarak değerlendirilir.” Hükümlerine yer verilmektedir [3].

Araç üzerinde aslına uygun olarak sistem, aksam ya da teknik ünite değişimi yapılması durumunda takılan malzemelerin 28 Haziran 2009 tarihli ve 27272 sayılı Resmi gazetede Motorlu Araçlar ve Römorkları Tip Onay Yönetmeliği’ne (2007/46/AT) (MARTOY) ve Yönetmelik’in eklerinde belirtilmekte olan AB direktif veya BM-AEK regülasyonlarına uygun olması gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen 4703 sayılı Kanun’un 5. maddesi ve MARTOY’a yapılan atıflara göre, AB direktif ve regülasyonlarına uygun olmaması durumunda araçlara takılan parçaların güvenli olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır [2,3].

AB direktifi 96 adet, BM-AEK regülasyonları ise 126 adettir. Direktiflerin tamamı regülasyonların ise 124’üne Türkiye taraf olmuştur [4].

3. PİYASA ŞARTLARINDA YAŞANAN SIKINTILAR

Mevzuatın günümüzde açık, tereddüde yer bırakmayan bir hâle gelmesine rağmen otomotiv piyasası ve ilgili sektörlerde yeterince bilinmemesi, ilk büyük sorunu ve aynı zamanda da sorunun kaynağını oluşturmaktadır. Hâlen daha yedek parça üreten bazı yerli firmaların ürettikleri parçalara ilişkin teknik düzenleme (regülasyon) ve yönetmelikler (direktifler) olmasına karşın, söz konusu düzenlemelerle ilgili ya bilgili değildirlir ya da düzenlemelere uygun hareket etmemektedirler. Piyasaya da ürünler bu şekilde arz edilmektedir.

Yine regülasyonların orijinal İngilizce dilinden Türkçeye çevrilmesi ve orijinal

metinlerin güncelliğinin takibiyle ilgili sorunlar olduğu da gözlemlenmektedir.

Örnek olarak: BM-AEK regülasyonları TSE tarafından Türkçeye uyarlanmakta ve başına TSE konulmaktadır. Misa: Fren balatalarına ilişkin ECE R 90 regülasyonunu TSE tarafından Türkçeye uyumlaştırıldığında TSE ECE R 90 şeklinde ifade edilmektedir. ECE R 90 zaman içerisinde revizyon geçirilmiş ve son hali 27 Şubat 2012’de yayımlanmıştır. Buna karşın TSE ECE R 90: 1996 regülasyonunun kabul tarihi 01.01.1996 olup çeviri ECE R 90: 1988 regülasyonundan yapılmıştır. TSE ECE R 90: 1996 regülasyonunda M3 araç sınıfı kapsam içerisinde görünmez iken orijinal güncel metinde M3 sınıfı araçlar teknik düzenleme (regülasyon) kapsamında yer almaktadır [5,6]. (M3 araç sınıfı: sürücü dışında 8’den fazla oturma yeri olan, yolcu taşımaya yönelik ve azami kütlesi beş tonu aşan motorlu araçlar [7]). 2009’da Sany ve Ticaret Bakanlığı tarafından Resmi Gazetede yayımlanan Tebliğin 6. maddesine göre de ihtilaf olması halinde orijinal metnin esas alınması gerektiği söylenmektedir. Bu durumda Türkçeleştirilmiş düzenlemenin geçerliliği ortadan kalkmaktadır [8].

Yaşanan diğer bir sorun ise kamu kurumlarında yapılan alımlarda yaşanmaktadır. Türkçeye uyumlaştırılmış teknik düzenlemelerin başına TSE yazılmasından dolayı düzenlemeler standart zannedilmektedir. “Mal Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliği” madde 14(2)’de “Teknik şartnamede, varsa ulusal standart ve dengi uluslararası standartlara uygunluğu sağlanmaya yönelik düzenleme yapılabilir. Ancak ulusal standardın bulunmaması durumunda sadece uluslararası standart esas alınarak düzenleme yapılabilir.” İbaresini bulmaktadır [9]. Buna göre regülasyonların standart olarak değerlendirilmesi durumunda, Türkçeye uyumlaştırılmış halinin öncelikli olarak şartnamelerde istenilmesi gerektiği düşünülmekte ve Türkçeye uyum-

laştırılmış düzenlemelerde kusur olması halinde durum içinden çıkılmaz hâle gelmektedir. Hâlbuki AB direktifleri aslında yönetmelik olarak mevzuatımıza girmiş ve aynı kapsam ve konudaki regülasyonlarda direktiflere (yönetmeliklere) eşdeğer olarak kabul edilmiştir. Bu durum MARTOY madde 35’te açık olarak şu şekilde belirtilmiştir: “Bu Yönetmelik’in ekinde yer alan Ek IV’ün Bölüm II’sinde liste halinde verilen BM/AEK regülasyonları, aynı kapsam ve konuda oldukları sürece, emsal ayrı yönetmelik ya da düzenlemelere eş değer belgeler olarak kabul edilir. Eş değer ayrı yönetmeliklere veya düzenlemelere uygun olarak verilmiş onay ve onay işaretlerinin yerine geçmek üzere ilgili BM/AEK Regülasyonları uyarınca verilmiş onaylar ve gerekiyorsa bunlara ait onay işaretleri kabul edilir.” [2]

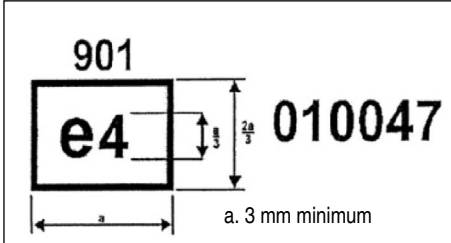
Standartlar, kendileriyle ilgili resmi bir karar olmadığı sürece uygulanması ihtiyarı iken AB direktif ve BM/AEK regülasyonları daha önce 4703 sayılı Kanun’un 5. maddesinde belirtildiği üzere uygulanması zorunlu düzenlemelerdir. MARTOY’da ayrıca AB yönetmeliklerine (direktiflerine) uyulması gerektiği Madde 46 (1)’de şu şekilde belirtilmektedir: “Bu Yönetmelik’in ve bu Yönetmelik’in ekinde yer alan Ek IV’ün Bölüm I’indeki listede belirtilen düzenleyici mevzuat (AB yönetmelikleri kastedilmekte) hükümlerinin ihlali halinde, 4703 sayılı Ürönlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun hükümleri uygulanır.” [2,3]

4. AT DİREKTİFLERİ VE BM/AEK REGÜLASYONLARINA UYGUN SİSTEM, AKSAM YA DA TEKNİK ÜNİTELERİN SAHİP OLMASI GEREKEN İŞARETLER

Araçlara takılan yedek parçaların AT direktif ve BM/AEK regülasyonlarına uygun olup olmadığını anlamak için parça veya üniteler üzerinde Şekil 1 ve Şekil 2’de gösterilen markalamalara sahip olması gerekmektedir. Şekil 1’de AT direktiflerine göre örnek onay işaretinde dikkörtgen içerisinde belirtilen

¹ Makina Yük. Müh., ESHOT Genel Müdürlüğü, İzmir - aoncag@eshot.gov.tr

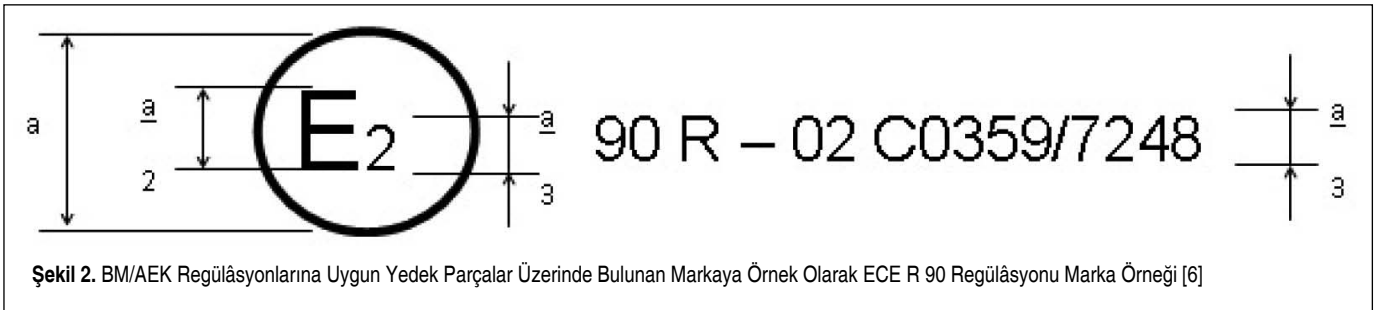
² Makina Müh., ESHOT Genel Müdürlüğü, İzmir - ekeskin@eshot.gov.tr

Şekil 1. AT Direktiflerine Uygun Yedek Parçalar Üzerinde Bulunması Gereken Markaya Örnek Olarak, 71/320 AT Direktifine Uygun Bir Balata Üzerinde Bulunabilecek Marka Örneği [7]

Şekil 3. ECE R 90'a Uygun Bir Disk Fren Balatası ve Üzerindeki "E" İşareti

Şekil 2. BM/AEK Regülasyonlarına Uygun Yedek Parçalar Üzerinde Bulunan Markaya Örnek Olarak ECE R 90 Regülasyonu Marka Örneği [6]

e harfi yanındaki sayı parçanın hangi ülkede onaylandığını (4: Hollanda onaylı) göstermektedir. Benzer biçimde Şekil 2'de E işareti yanındaki sayı hangi ülkede onaylandığını (2: Fransa) göstermekte; diğer sayı ve harfler ise regülasyona özgü diğer gösterimleri ifade etmektedir.

Şekil 2'de gösterilen regülasyona uygunluk işaretine örnek olarak Şekil 3'te bir disk fren balatası gösterilmektedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araçlara takılan yedek parçalarda, TSE standardına uygunluk bulursa bile ilgili standarda ilişkin resmi karar olmadıkça söz konusu standardın uygulanışı ihtiyarı, buna karşı ilgili Yönetmelik (direktif) veya teknik düzenleme (regülasyon) olması halinde bunlara uyulması zorunludur. Yedek parça üreticilerinin ürettikleri parçaların direktif ve regülasyonlara uygun hâle getirilmesi devlet tarafından teşvik edilmelidir. Ayrıca ithalatçıların ithal ettiği yedek parçaların direktif ve regülasyon uygunluğu olmayanlarının piyasaya arzı engellenmelidir ve gerekli piyasa kontrolleri daha etkili yapılmalıdır. Araçla-

rına yedek parça takan kurum, kuruluş ve vatandaşların aldıkları parçalar üzerinde Şekil 1, 2 ve 3'te gösterilen "e" ve "E" işaretlerine dikkat etmesi, trafik emniyeti açısından büyük önem arz etmektedir.

TSE'nin Türkçeye uyumlaştırılan regülasyonların güncelliğinin takibi yeterli değildir. Orijinal metinlerin revizyon ve düzeltmeleri daha fazla dikkate alınmalı ve Türkçeye uyumlaştırılmış regülasyonlara yansıtılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Resmi Gazete, Tarih: 18 Ekim 1983, Sayı: 18195, Kanun No: 2918, Karayolları Trafik Kanunu
2. Resmi Gazete, Tarih: 28 Haziran 2009, Sayı: 27272, Motorlu Araçlar ve Römorkları Tip Onayı Yönetmeliği, (2007/46/AT)
3. Resmi Gazete, Tarih: 11 Temmuz 2001, Sayı: 24459, Kanun No: 4703, Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun
4. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı <http://www.sanayi.gov.tr/ServiceDetails.aspx?dataID=177&catID=305> Erişim Tarihi: 28.05.2012

5. TSE ECE R 90:1996, Motorlu Taşıtlar ve Bunların Römorkları İçin Fren Balatası Gruplarının Değiştirilmesinin Onayı ile İlgili Hükümler, Kabul Tarihi: 01.01.1996
6. Regulation No. 90 - Rev.3 - Replacement brake lining assemblies and drum brake linings for power-driven vehicles and their trailers, 17 February 2012 <http://www.unece.org/trans/main/wp29/wp29regs81-100.html> Erişim Tarihi: 28.05.2012
7. Resmi Gazete, Tarih: 30 Ocak 2002, Sayı: 24656, Belirli Motorlu Araç Sınıflarının ve Römorklarının Frenleme Düzenekleri ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliği, 71/320/AT
8. Resmi Gazete, Tarih: 13 Şubat 2009, Sayı: 27140, Tekerlekli Araçlar ve Bu Araçlara Takılan ve/veya Araçlarda Kullanılan Aksam ve Parçalarda Kullanılan Aksam ve Parçalar ile İlgili Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Teknik Düzenlemelerinin Uygulamaya Konulmasına ve Bazı Tebliğlerin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tebliğ (SGM-2009/1)
9. Resmi Gazete, Tarih: 4 Mart 2009, Sayı: 27159 (Mükerrer), Mal Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliği